

2943

974567

ถวายพรพระ

กับ

คำย่อความ ฎีกาพาหุง

พระยาทิพโกษา

เรียบเรียง

In 123
หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

-
- พระมหาปฐม อุดมดี วัดปทุมวนาราม และ
 - เก็บ ธาราทพิทักษ์
 - พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
 - พระธรรมาพิทักษ์ (อ้น กนิษฐะเสน)
 - ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส
 - ๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๖

เลขห้อย ๑๙

เลขหมู่ 294.3
๓๔56๓

เลขทะเบียน ๙.๓๑๗๑๑๘๙๗

พิมพ์ที่ ร.พ. เลียบหน้าวัดราชบุรณ เลขที่ ๒๔๓ ตำราอยุธยา ถนนป่ารุงเมือง พระนคร
แบบตีพิมพ์ขึ้น แผ่นเดียว เล่มเดียว ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๐๖

คำปรารภ

คุณพระธราทรพิทักษ์ ได้ให้ความอบอุ่น และ
อนุเคราะห์ข้าพเจ้ามานานมาก ท่านได้แสดงความเอ็นดู
รักใคร่เหมือนบุตรของท่านเอง แม่บุตรีตาและหลาน ๆ
ทุกคนก็แสดงอหิยาศัยอันน่านิยมต่อกันเป็นลำดับมา เมื่อ
ถึงวาระงานพระราชทานเพลิงศพท่าน ข้าพเจ้าก็ได้รวม
กับคุณโยมผู้หญิงและบุตรีตาของท่าน พิมพ์หนังสือเล่ม
นี้ออกเผยแพร่ เห็นว่าเป็นประโยชน์สมควรประกอบกับ
คุณโยม (ป้า) ชอบอ่านหนังสือเล่มนี้มาก เพื่อให้ได้
อหิยาศัยของท่าน หนังสือเล่มนี้จึงได้มาอยู่ในมือท่าน

ด้วยกุศลธรรมบรรณาการส่วนนี้ จงเป็นปัจจัยสนับสนุน
ให้คุณโยม ได้รับผลคือความสุขในคติภพนั้น ๆ ตามควรแก่ภาวะ
ทุกประการ

พระมหาปฐม อุดมคิ

อำมาตย์ตรี พระธรรมาพิทักษ์

พ.ศ. ๒๔๒๓ - ๒๕๐๕

ประวัติ

อำมาตย์ตรี พระธรรมาทรพิทักษ์ (อิน กนิษฐะเสน)

เกิดที่บ้านดาวคนอง จังหวัดธนบุรี เมื่อวันท ๒๒ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๒๓ ตรงกับวันศุกร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง
จุลศักราช ๑๒๔๒ เป็นบุตรคนเดียวของนายเป้าและนาง
ส้มฤทธิ เมื่ออายุประมาณ ๘ ปีเศษ ได้มาอยู่กับคุณตา
ที่บ้านใกล้วัดบพิตรพิมุขเพื่อเข้าศึกษาเล่าเรียน และได้เริ่ม
เข้าศึกษาวิชาหนังสือไทยที่วัดบพิตรพิมุข ประมาณ ๓ ปี
แล้วไปศึกษาวิชาหนังสือไทยและอังกฤษที่วัดมหรณพาราม
และวัดจักรวรรดิราชาวาส สอบได้ประกาศนียบัตรชั้น
ประโยค ๑ อายุประมาณ ๑๕ ปี ศึกษาหนังสือไทยต่อที่
วัดอนงคารามจนสอบได้ประโยค ๒ บริบูรณ์

ประวัติราชการ เริ่มเข้ารับราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็น
เสมียนตรีในกระทรวงเกษตราธิการและ
ในปีต่อมา ได้เลื่อนชั้นเป็นเสมียน
โทและเอกตามลำดับ

พ.ศ. ๒๔๔๖

เลื่อนขึ้นเป็นผู้ช่วยฝ่ายเกษตร

พ.ศ. ๒๔๕๑

เลื่อนขึ้นเป็นนายทะเบียนที่ดิน

พ.ศ. ๒๔๕๒

ย้ายไปเป็น นายทะเบียน ที่ดิน จังหวัด
ลพบุรี

พ.ศ. ๒๔๕๔

ได้รับ พระราชทานยศ และ บรรดาศักดิ์
เป็นรองอำมาตย์โท ชุนธราทรพิทักษ์
และยังคง เป็นนายทะเบียนที่ดิน จังหวัด
ลพบุรี ในปีทรงพระกรุณาโปรด

พ.ศ. ๒๔๕๕

เกล้า ฯ ให้เป็นสมาชิกเลขาธิการ
กรมเลขาธิการที่ดินแดน กองรอยท
ได้เป็นผู้ช่วย กรรมการ ตำแหน่ง นาอิก
ตำแหน่งหนึ่ง และย้ายไปเป็นนาย
ทะเบียนที่ดินจังหวัดสระบุรี

พ.ศ. ๒๔๕๖

ได้รับพระราชทานนามสกุล และเหรียญ
บรมราชาภิเษก แล้วย้ายไปเป็นนาย
ทะเบียนที่ดิน มณฑลกรุงเก่า

พ.ศ. ๒๔๕๗

ได้รับ พระราชทานยศ เป็นรอง อำมาตย์
เอก และได้รับพระราชทานเครื่องราช

อิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์ ๘
 วิจิตรภรณ์ กับทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า ฯ แต่งตั้งให้เป็น เกษตร มณฑล
 กรุงเก่า

พ.ศ. ๒๔๕๘

ได้รับ พระ ราช ทานยศ เป็นอำ มาตย์ ตร
 และย้ายไป เป็นเกษตร มณฑล นครราช
 สยาม ในปีนี้ได้เป็นเจ้ากองพันธ์ ๓ ใน
 ราชการเลื้อป่า ตั้งกตกรรมเลื้อป่ารักษา
 ดินแดนด้านตะวันออก

พ.ศ. ๒๔๕๙

ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราช-
 ทานเลี้ยงในฐานะเป็นสหชาติในพระยุค
 บาท ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระ
 ราชวงศ์จักรี ในการนี้ได้รับพระราชทาน
 หีบบุหรเงินพร้อมด้วยถาด และกล่อง
 ไม้ขีดไฟมีลวดลายงดงามมาก กับพระ
 ราชทานดอกพิกุลเงินพิกุลทอง อีก
 อย่างละ ๓ ดอก เป็นพระล็ก

พ.ศ. ๒๔๖๐

ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็น

ยกกระบัตรกองพันที่ ๓ ในราชการ
เลื้อป่า

พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวง
ธราทรพิทักษ์ และทรงพระกรุณาโปรด
เกล้า ฯ ให้เป็นนายหมู่ตรีเลื้อป่ารักษา
ดินแดน

พ.ศ. ๒๔๖๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็น
นายหมู่ใหญ่ รักษาดินแดนด้าน
ตะวันออก

พ.ศ. ๒๔๖๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็น
นายหมวดตรี และได้รับเหรียญประจำ
กองเลื้อป่า “เสียชีพอย่าเสียสัตย์”

พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นผู้
บังคับกองร้อย ประจำกองเลื้อป่ารักษา
ดินแดน

พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานตราเบญจมาภรณ์
ช้างเผือก และย้ายไปเป็นเกษตรมณฑล
พิษณุโลก

พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิ
มาลา

พ.ศ. ๒๔๖๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทาน
บรรดาศักดิ์ เป็น พระธรรมาทรพิทักษ์

พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้รับพระราชทานเหรียญบรมราชา
ภิเษกในดินเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๗

พระธรรมาทรพิทักษ์ เป็นผู้มีความจงรักภักดีในพระ
มหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง และเป็นผู้ที่ปฏิบัติราชการด้วย
ความซื่อสัตย์สุจริต เข้มแข็ง มีมานะอดทนจนเป็นที่ทราบ
กันดีโดยทั่วไปในหมู่เพื่อนข้าราชการในสมัยนั้น ท่านเป็น
คนเที่ยงตรงและมีเมตตาจิต โอบอ้อมอารีต่อผู้น้อย และญาติ
มิตร ทั้งยังเป็นผู้มีใจเด็ดเดี่ยว ทำอะไรทำจริงไม่ย่อท้อ
สมัยที่เป็นเกษตรมณฑลนครราชสีมา และพิษณุโลกนั้น
เป็นระยะเวลาที่ต้องตรากตรำงานมาก เพราะมณฑลหนึ่งๆ
ในสมัยนั้นเท่ากับเป็นภาคในปัจจุบัน จึงย่อมมีจังหวัด
หลายจังหวัดที่ขึ้นอยู่กับมณฑล ตำแหน่งเกษตรมณฑล
จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อจังหวัดต่าง ๆ เช่นเดียวกับเป็น

ภาคในปัจจุบัณ เมื่อประจำอยู่ทมนทนครราชลัมาตอง
ออกตรวจราชการตามจังหวัดต่างๆ ถึงอุปด อดร รอยเขต
และ เมื่อย้ายไป อยู่มณ ทด พิชณ โลก ก ตอง ออก ตรวจ
ราชการถึง พจตร อดตรดิถ เพชรบูรณ์ หล่มสัก ฯลฯ
ซึ่งการคมนาคมยังลำบากมาก ไม่มีถนนหนทางเช่น
ปัจจุบัน ต้องเช่าป่า ชนเขา ลงห้วยและจำต้องใช้ช้าง
มา เกวียน เป็นพาหนะล่วนใหญ่ เป็นการเดินทางททร
กนดารและลำบากตรากตรำมากที่สุด บางทีกลับมาแดง
ต้องล้มเจ็บอยู่นาน ๆ ทำให้สุขภาพทรุดโทรมมากในระยะ
หลัง ๆ นอกจากนนยังต้องเผชิญกับสัตว์ร้ายนานาชนิด
ถ้าออกตรวจครั้งใดมักจะมี หนึ่งเสือ, หมีและหนึ่งงูใหญ่
ติดตามแทบทุกครั้ง ตามปกติท่านเป็นผู้มีนิสัยรักความสงบ
ไม่ชอบเบียดเบียนผู้ใดไม่ว่าคนหรือสัตว์ แต่การเช่าป่า
อย่างนเป็นการบังคับอยู่ในตัว เพราะสัตว์ร้ายเหล่านี้มัก
จะเข้ามาทำอันตรายจนไม่เป็นอันหลับนอน ต้องก่อกองไฟ
อยู่ยาม และนั่งห่างเพอรระวังสัตว์ร้าย เมื่อเห็นว่าสุขภาพ
ทรุดโทรมลงเรื่อย ๆ จึงกราบถวายบังคมลาออกรับ
พระราชทานเบยบ้านนาญ และย้ายกลับมาอยู่จังหวัด

พระนครศรีอยุธยาซึ่งมณฑลนั้นอยู่ ด้วยความเป็นผู้ที่ชอบ
ทำงานและไม่อยู่นิ่ง จึงรับเชิญเป็นนายกเทศมนตรีพระ
นครศรีอยุธยา และช่วยงานอยู่พักหนึ่ง จนงานเขารูปดี
แล้วจึงวางมือทั้ง ๆ ที่ยังมีบุตรและการและขอร้องให้ทำต่อไป

ในด้านคำสอนนั้น ชอบบริจาคทรัพย์บำรุงวัดวา
อารามต่าง ๆ บ้าง บำรุงโรงพยาบาลบ้าง ทั้งยังบริจาค
ทรัพย์ช่วยเหลือซ่อมแซมบ่อ ๆ เมื่อดอนยังแข็งแรงอยู่นั้น
ชอบช่วยขยายศาลาการเปรียญให้กว้างขวาง แล้วสนับสนุน
สนับสนุนเงินช่วยเหลือให้ก่อตั้งโรงเรียนขึ้น โดยอาศัย
ศาลาการเปรียญเป็นที่เรียน เพราะได้เห็นประโยชน์
สองทางคือ ทำให้การศึกษาในละแวกนั้น ๆ เจริญขึ้น
เด็ก ๆ ได้มีสถานศึกษาเล่าเรียนประการหนึ่ง และทางวัด
ก็ได้ ประโยชน์ จาก ผู้ปกครอง เด็ก ทั้งหลาย ช่วย เหลือ อีก
ประการหนึ่ง เมื่อก่อตั้งโรงเรียนขึ้นแล้วก็พยายามติดตาม
ช่วยเหลือให้การขยายชั้นเรียนสูงขึ้นทุก ๆ ปี จนถึงขั้น
สูงส่งตามหลักสูตรประถมศึกษา จนเห็นว่าโรงเรียนเจริญ
อยู่ตลอดแล้วจึงวางมือ

ในด้านครอบครัว ได้ทำการสมัครกับนางธราทร

พิทักษ์ มีบุตร ธิดา ๓๓ คน หลาน ๒๖ คน แม้จะเป็น
ครอบครัวใหญ่และมีภาวะมากก็ตาม แต่ท่านก็เป็นผู้ที่
มีความสามารถ เป็นผู้นำครอบครัวเข้มแข็ง มาก ผู้หนึ่ง
ได้พยายามอบรมบ่มนิสัยให้ลูกทุกคนประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม
ให้ทำอะไรทำจริงไม่จับจด ให้มีมานะอดทน ซื่อสัตย์
สุจริต ซื่อตรงต่อตนเองและการทำงาน ให้รักข้อดีอย่างมาก
กว่าสิ่งใด ๆ ท่านมีความละเอียดจนเป็นที่เกรงขามของ
บรรดา ลูกทุกคน และได้ยึดมั่นเอา คำสั่งสอน ของท่านเป็น
แบบฉบับทดและเจริญรอยตาม ในตอนปลายชีวิตท่านได้
ป่วยเป็นโรคเบาหวาน เมื่อมีอาการกำเริบจนไปไหน
มาไหนไม่สะดวกจึงได้มารักษาตัวที่บ้านชอยรณฤดี และ
ถึงแก่กรรมด้วยโรค หัวใจวาย เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.
๒๕๐๕ เวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา โดยกระทันหันเกินกว่าที่คาด
หมายไว้ จึงยังความอาลัยและเศร้าโศกแก่ครอบครัวเป็น
อย่างยิ่ง

ในการพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพได้ขออนุญาต
กรมศิลปากรจัดพิมพ์ หนังสือ พระราชนิพนธ์ใน ล้นเกล้า ฯ

รัชกาลที่ ๖ ขน ตามที่ท่านผู้ลงฉบับเคยแต่งตั้งความประสงค์
ไว้ในฐานะที่ได้เป็นลัทธิชาติในพระยุคบาท และเพื่อเป็น
อนุสรณ์ในการถวายความจงรักภักดีในดินเกล้า ๆ พระ
องค์นั้นเป็นครั้งสุดท้าย ในการนี้ ได้พิจารณาเห็นว่า
หนังสือที่ท่านทองอิน เป็นพระราชนิพนธ์ที่ไม่ค่อยจะแพร่
หลายนักสมควรจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่

อนึ่ง เจ้าภาพขอขอบพระคุณในความเมตตาของคุณหญิง
คุณหญิง มาลากุล เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาจัดพิมพ์หนังสือสมรยาท
อันเป็นวัฒนธรรมทางประเพณีของไทย ช่วยในการพระราชทาน
เพลิงศพ ทั้งยังกรุณาให้คำแนะนำในการเลือกพิมพ์หนังสือ
พระราชนิพนธ์เล่มนั้นขึ้น ถ้ามีวิถีทางใดที่ควรวิญญานของท่าน
ผู้ลงฉบับจะทราบได้ คงจะปลาบปลื้มและอนุโมทนาในกุศลจิต
อันเป็นนันทาทานนด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ธราทิพย์ เอี่ยมโชติ

๒๓ บ้านรัตนฤดี

กรุงเทพ ฯ

๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖

ขอบพระคุณ

ในการพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์ตรี พระธรรมาทร-
พิทักษ์ ผู้เป็นบิดาของข้าพเจ้าซึ่งกำหนดในเดือนธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๐๖ ณ ทานพระมหาปฐุม อุดมดี วัดปทุมวนาราม
ผู้ช่วยเลขาธิการศึกษามหาเมฆงกุฏราชวิทยาลัย ผู้ซึ่งเป็น
ทนายและคุณเคยกับข้าพเจ้าดูจนุาติอันดีนิต ได้มีจิต
ศรัทธารวมการบำเพ็ญกุศลพิมพ์หนังสือกา พาทุง เป็นอนุ-
สรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพคราวนี้ด้วย

ข้าพเจ้าในนามของลูกทุก ๆ คน ขอกราบนมัสการ
ขอบพระคุณไว้ ณ ที่นเป็นนอย่างย้ง หากมีวิถีทางใดที่
ควรวิญญานของ บิดาของ ข้าพเจ้าจะ ทราบได้คงจะปลาบ-
ปลม และอนุโมทนาใน กุศลผลบุญ ที่ท่าน พระมหา ปฐุม
อุดมดี ได้ร่วมบำเพ็ญในครั้งนเป็นนอย่างย้ง.

อนุกุล กนิษฐิ์เสณ

บ้านสวนกล้วย

กรุงเก่า

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

คำอาลัยของลูก

เมื่อพ่อยังมีชีวิตอยู่ ได้ให้คติประจำใจไว้แก่ลูก ๆ
 เพื่อเป็นแนวทางที่จะยึดถือปฏิบัติ ทั้งทางโลก และทางธรรม
 อันจะเป็นดวงประทีปให้ดำเนินชีวิตไป โดยราบรื่น ซึ่งคติ
 นั้นพ่อได้ถือปฏิบัติมาตลอดเวลาที่พ่อ มีชีวิตอยู่ จนกระทั่งพ่อ
 จากไปโดยไม่มีวันกลับ ขอพ่อจงไปสู่สุคติเถิด

หลัก

ถาถมพระ

ละศีล

กสณศกค

ไม่มีหลัก

ศกคสทธ

ผควิสย

ตอถมศีล

มธรรม

ประจําใจ

มีกําไร

ลาเลิศ

ทเกิดมา

ตายแต่ตัว

คินจะกลบ

ลบกาย

วายสังขาร

ไฟจะผลาญ

เผาซาก

สันสาบสูญ

แต่ความดี

มีอยู่

คักากล

คอยทอดทูน

แทนซาก

ที่จากไป

อนุกุล กนิษฐะเสน

ถวายเป็นพรพระ

๑ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา
สมพุทฺธสฺส ฯ

อิติปิโส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺธโร วิชฺชา
จรณสมุปฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริส
ทมมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ

สวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สันทิฏฐิโก อกาลิโก
เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ

สุปฺปนิปฺปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ อชฺฐปฺปนิปฺปนฺโน
ภควโต สวากสงฺโฆ ญายปฺปนิปฺปนฺโน ภควโต สวาก
สงฺโฆ สามิจิปปนิปฺปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ ยถิทํ
จตุตาริ ปุริสยฺกานิ อญฺฐ ปุริสปุคฺคตา เอส ภควโต
สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณเนยฺโย
อณฺชลิกรณิโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสุสาคิ

๑. พาหุสหัสสมภินิมิตตาวุชนุตม์ คุรุเมขล
 อุทิตโฆรสเสนมหาริ ทานาภิธมมวิธินา ชิตวา

มุนินุโท ตนุเตชสา ภาวตุ $\left. \begin{array}{l} \text{เต} \\ \text{เม} \end{array} \right\}$ ชยมงฺกลานิ

๒. มาราคิเรกมภियุชฌิตสพฺพรตฺตี โฆรมปนา
 พวกมกฺขมถทุชยกฺขิ ขนฺตีสุทนต์วิธินา ชิตวา มุนินุโท

ตนุเตชสา ภาวตุ $\left. \begin{array}{l} \text{เต} \\ \text{เม} \end{array} \right\}$ ชยมงฺกลานิ

๓. นาราคิริ คชวร อติมตฺตภูต ทาวคฺคิ
 จกฺกมสนัิว สุทธารุณนฺต เมตฺตมพฺุเสกวิธินา ชิตวา

มุนินุโท ตนุเตชสา ภาวตุ $\left. \begin{array}{l} \text{เต} \\ \text{เม} \end{array} \right\}$ ชยมงฺกลานิ

๔. อุกฺขิตฺตขคฺคมตฺติहतฺถสุทธารุณนฺต ธารวณฺติ
 โยชนปถงฺคฺคิลีมาลวณฺต อิทฺธิภิสงฺขตมโน ชิตวา มุนินุ-

โท ตนุเตชสา ภาวตุ $\left. \begin{array}{l} \text{เต} \\ \text{เม} \end{array} \right\}$ ชยมงฺกลานิ

๕. กตฺวานกญฺฐมูหริ อิว คพฺภินียา จิณฺจาย
 ทญฺฐวจนัิ ชนกายมชฺฌ สนฺเตนโสสมวิธินา ชิตวา

มุนินฺโท ตนฺเตชสา ภวตุ เต } ชยมงฺคลานิ
 เม }

๖. สจฺจวิหาย มตฺตสจฺจกฺวาทเกตุํ วาทาภีโร
 ปิตมณํ อตฺตอนุชฺฌตํ ปญฺญาปทีปชลิโต จิตฺวา มุนินฺโท

ตนฺเตชสา ภวตุ เต } ชยมงฺคลานิ
 เม }

๗. นนฺโทปนนฺทภุชคํ วิพฺรุ มหิทธิํ ปุตฺเตน
 เณรภุชเคน ทมาปยนฺโต อิทฺฐปเทสวีนฺนา จิตฺวา

มุนินฺโท ตนฺเตชสา ภวตุ เต } ชยมงฺคลานิ
 เม }

๘. ทคฺคาหทีฏฐิภุชเคน สุตฺตญฺฐหตฺถํ พุรฺหมํ
 วิสฺสทฺธิชฺฐตฺติมิตฺธิพกาภิธานํ ญานาคเทณวีนฺนา จิตฺวา

มุนินฺโท ตนฺเตชสา ภวตุ เต } ชยมงฺคลานิ
 เม }

เอตาปี พุทฺธชยมงฺคลอฏฺฐคาถาโย วาจโน ทิน
 ทินเ สรเต มตฺนํทํ หิตฺวานเนกวิวิธานิ จุปฺทฺทวานิ
 โมกฺขํ สุขํ อธิคเมยฺย นโร สปฺญโณ ฯ

มหาการุณิโก นาโถ หิตายสพฺพปาณินํ ปุเรตฺวา

ภวตุ สัพพมจฺจลํ รกฺขณฺตุ สัพฺพเทวตา สัพฺพ
 สจฺจมานุภาเวน สทา โสตถิ ภวณฺตุ ^{เต} ^{เม} }

๑ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺ
 ธสฺส ฯ ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค อรหันต
 สมฺมาสมฺพุทฺธเจ้าพระองค์นั้น ฯ

อติปรีดิ์ แม่เพราเหตุนี้ ฯ โส ภควา พระผู้มี
 พระภาคเจ้านั้น อรหํ เป็นผู้ไกลกิเลส เป็นผู้ควร
 ไหว้ ควรบูชา สมฺมาสมฺพุทฺธो เป็นผู้รู้ชอบเอง
 วิชาจรณสมฺปนฺโน เป็นผู้บริบูรณ์แล้ว ด้วยวิชาและ
 จรณะ สุกโต เป็นผู้ไปดีแล้ว โลกวิทู เป็นผู้รู้แจ้ง
 โลก อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ เป็นผู้ฝึกบุรุษที่ควร
 ฝึก ไม่มีผู้อื่นจะยิ่งไปกว่า สตฺถา เทวมนุสฺसानํ เป็น
 ผู้สอนของเทวตา และมนุษย์ทั้งหลาย พุทฺโธ เป็นผู้
 เบิกบานแล้ว ภควาติ เป็นผู้จำแนกธรรมดังนี้ ฯ

สุวากฺขาโต ภควา ธมฺโม พระธรรม
 อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว สนฺทิฏฺฐิโก เป็น
 ของอันบุคคลจะพึงเห็นเอง อกาลิโก เป็นของไม่มี

กาลเวลา เอหิปัสสิโก เป็นของจะร้องเรียกผู้อื่นให้
 มาดูได้ โอปนยิโก เป็นของอันบุคคลพึงน้อมเข้ามา
 ใส่ใจ ปจจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิณฺญหิตํ อันวิญญูชนทั้ง
 หลาย จะพึงรู้แจ้งเฉพาะตัว ฯ

สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ พระสงฆ์
 สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติแล้วดี

อุสุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ พระสงฆ์สาวก
 ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติแล้วตรง ฉาย

ปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ พระสงฆ์สาวกของ
 พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม สามจิ

ปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ พระสงฆ์สาวกของ
 พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติชอบแท้ ยที่ท

อย่างไหน จตุตถา ปุริสยูกานิ คຸ່แห่งบุรุษทั้งหลายส
 อญฺฐ ปุริสบุคคลา บุรุษบุคคลทั้งหลายแปด เอสภควโต

สาวกสงฺโฆ นพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 อาหุเนยฺโย ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา

ปาหุเนยฺโย ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ ทกฺขิณเณยฺโย

ท่านผู้ควรทักษิณาทาน อัญชลีกรรมโย ท่านเป็นผู้ควร
อัญชลีกรรม อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตต์ โลกสุสาดี ท่าน
เป็นเขตบุญของโลก ไม่มีเขตอันยิ่งไปกว่า ฯ

๑ บัดนี้ จะได้แสดงความตามคาถาอันมีมาใน
พระพุทธชยมงคลคาถา คือ พาหุทังแปดบท สืบ
อนุสนธิต่อไป ในบทที่หนึ่งว่า พาหุสหัสสมภินิมิต
นั้น มีใจความว่า ครั้นนั้นพระพุทธองค์เจ้า ทรง
ประทับอยู่บนพระรัตนบัลลังก์ ภายใตร่มพระมหาโพธิ
ทรงผจญเสียชงมารทั้ง ๕ มี พระยามาราชราชกุมาร
เสนา ให้ปราชัยพ่ายแพ้แก่พระสมมติขบารมีของพระ
องค์ พระองค์ก็ได้ตรัสแก่พระปรมาภิเศกสัมโพธิญาณ

๑ บท ๒ ว่า มาราตีเรกมภิกฺขุชณฺิต นั้นพระ
พุทธองค์เจ้าทรงประทับอยู่บนบัลลังก์ ในวิมานของ
อาพวกยักษที่ตนไทรใหญ่ใกล้เมืองอาลวี ทรงทรมาน
อาพวกยักษ ด้วยพระขันติบารมี

๑ บท ๓ ว่า นาพาคริงคชวรังนั้น พระพุทธ
องค์เจ้าทรงทรมานช้างนาพาคร เป็นช้างของพระเจ้า
อชาตศัตรูราชบรมกษัตริย์ ในเมืองราชคฤห์มหานคร

ด้วยพระเมตตาบารมี

๑ บท ๔ ว่า อุกขิตตัคคนัน พระพุทธรองค์
เจ้าทรงเสด็จไปทรมานพระองค์กุลิมาล ในพนัสสนท
สถาน แคว้นเมืองสาวัตถิมหานคร ด้วยอิทธิทธิสังขาร

๑ บท ๕ ว่า กัตวานกัฏฐมูตรังนัน พระพุทธร
องค์เจ้าทรงประทับอยู่บนธรรมมาอาสนัน ในโรงธรรมสภา
ศาลา ทรงผจญนางจิณฺจมาณวีกาด้วยพระสมาธิคุณ

๑ บท ๖ ว่า สัจจวิหายนัน พระพุทธรองค์
เจ้าทรงประทับอยู่ในป่ามรวัน ใกล้เมืองไพสาลี ทรง
ทรมานสัจจกนิครนถด้วยพระปัญญาบารมี

๑ บท ๗ ว่า นันโทปนันทนัน พระพุทธรองค์เจ้า
เสด็จไปดาวดึงสพิภพ ทรงโปรดให้พระโมคคัลลาน
เถรเจ้าไปทรมานพระยานันโทปนันทนาถ ด้วยอิทธิทธิ
สังขาร

๑ บท ๘ ว่า ทูลคาหทิฏฐิภูชเคน นัน พระพุทธร
องค์เจ้าเสด็จไปอาภัสสรพรหมพิภพ ทรงทรมานผกา
พรหมให้ละทิฏฐิอันผิด ด้วยพระญาณบารมี

มีความสังเขปด้วยประการฉะนี้

วาระนั้นจะได้วิสาขนาในท้องเรื่อง บทต้นว่าใน
 วันบรมม คติเพญเดือน ๖ ขน ๑๕ ค่ำ วันพุธ ประกา
 พระจันทร์เสวยวิสาขนักขัตฤกษ์ สมเด็จพระมหาสัตว์
 เจ้า เสด็จประทับบนพระรัตนบัลลังก์ ภายใตร่มพระ
 มหาโพธิพฤกษ์ ในเวลาจวนสายณหสมัย พระสุริย
 เทวบุตรก็ขอแสงอ่อนรัศมีจวนจะลับปริมณฑล ครึ่งนั้น
 วสวัตติมาราชาธิราช อันมีพระพาหาได้พันทหนึ่ง ถอชิง
 อาวุธพร้อมทุกพระหัตถ์ เสด็จจากพิภพปรนิมมิตว
 สวัสดิ อันเป็นที่สถิตของตน นำพลมารทั้งหลายนับ
 ด้วยโกฏิเป็นอันมาก สะพรั่งพร้อมพากันเข้าไปยังพระ
 รัตนบัลลังก์ ซึ่งเป็นที่ประทับของพระมหาสัตว์เจ้า
 อย่างประหนึ่งว่าจะยกเอาพระรัตนบัลลังก์นั้นขว้างไป
 เสียด้วยอาานุภาพ และบังคับให้พระมหาสัตว์เจ้าลุกไป
 เสียจากบัลลังก์นั้น สมเด็จพระมหาสัตว์เจ้าทรงประทับ
 นั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายทรงวางบนพระเพลา พระ
 หัตถ์ขวาเหยียดยกจากกลีบจีวร ไปวางบนพระเพลา
 เบื้องขวา นวพระหัตถ์ทรงพระธรรม ให้เป็นพะยาน
 ที่พระองค์ ได้ ทรงบำเพ็ญ พระสมมติขบารมี ทั้ง ๓๐ ทศ

ตั้งแต่พระองค์ตั้งปณิธานปรารธนาพระโพธิญาณนั้นมา
เป็นอัครมหาโยธาต่อต้านเบญจมารทั้ง ๕ มีพระยามารา
ธราชเป็นต้น ให้ปราชัยพ่ายแพ้แก่พระบารมีของพระ
องค์ ด้วยน้ำพระทัยอันใสบริสุทธิ์ประดุจดั่งวารีตนมณี
อันหาค่ามิได้นั้นแล้ว มารทั้งหลายก็พากันปลาตนาการ
หนีไป พระองค์ก็ได้ตรัสแก่พระปรมากิเสกสัมโพธิ
ญาณ เสด็จความชนะขององค์สมเด็จพระพิชิตมาร
สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ความสวัสดิพิพัฒนามงคล อภิวุ
บุลยผลอันมหาประเสริฐก็บังเกิดมีแก่โลกทั้งสาม ด้วย
ประการฉะนี้

๒

๑ ในสมัยครั้งหนึ่ง สมเด็จพระพุทธองค์เจ้า
ทรงสถิตสำราญอยู่ ณ เมืองอาลวันคร ทรงเห็นอุปนิสัย
ของอาลวกุมาร กับทั้งอาพวกยักษ์ พระพุทธองค์เจ้า
ก็เสด็จไปยังต้นไทรใหญ่ ใกล้เมืองอาลว ซึ่งเป็นที่
อยู่ของอาพวกยักษ์ ในเวลานั้นอาพวกยักษ์ไปประชุม
เทวะสมาคม ณ ป่าพระหิมพานต์เสีย คนธรรพยักษ์
ผู้รักษาประตูวิมานของอาพวกยักษ์ เมื่อได้เห็นพระ

พุทธองค์เจ้าเสด็จมา ก็เข้าไปถวายนมัสการ แล้วก็
 กราบทูลเชิญเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เข้าไปประทับ
 ในวิมานของอาฬวกยักษ์ พระพุทธองค์เจ้าก็เสด็จ
 เข้าไปในวิมาน ทรงประดิษฐานประทับอยู่บนบัลลังก์
 ของอาฬวกยักษ์ พระรัศมี ๖ ประการก็เปล่งออกจาก
 พระองค์ วงเวียนเป็นทักษิณาวฏุอรอบพระองค์
 ส่องแสงสว่างไปทั่ววิมาน นางเทพอัปสรบริวารของ
 อาฬวกยักษ์ก็พากันเข้าไปถวายนมัสการ แล้วก็นั่ง
 แวดล้อม คอย ฟังพระ สัทธรรมเทศนา ขององค์ สมเด็จ
 พระศาสดาจารย์เจ้าอยู่โดยรอบ ส่วนคนธรรพยักษ์
 นั้นก็รีบไปทูลข่าวสาร ให้อาฬวกยักษ์นายของตน
 ทราบทุกประการ ฝ่ายอาฬวกยักษ์ เมื่อได้ทราบสารก็
 ทรงพระพิโรธ แล้วก็ส่งคนธรรพยักษ์ให้รีบกลับมา
 ในวันนั้นสาตาคิรายักษ์ กับเหมวกยักษ์สองสหาย พา
 กันไปเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าที่ พระเชตุพน มหาวิหาร
 เมื่อมิได้เห็นพระศาสดาจารย์แล้ว ก็ชวนกันออกมา
 บ่ายหน้าเหาะตรงไปยังหิมวันตประเทศ เพื่อจะไป
 ประชุมเทวะสมาคม พอมาถึงต้นไทร ซึ่งเป็นที่อยู่

ของอาพวกยักษ์นั้น ก็มีอาจจะเหาะข้ามไปได้ ยักษ์
 ทั้งสองก็พากันลงไปยังวิมานของอาพวกยักษ์ ก็ได้
 เห็นองค์สมเด็จพระศาสตราจารย์เจ้า เสด็จประทับ
 อยู่บนบัลลังก์ จึงพากันเข้าไปถวายนมัสการแทบ
 พระบาทยุคลขององค์สมเด็จพระทศพลสัมมา สัมพุทธ-
 เจ้า แล้วก็ถวายนมัสการลา พากันไปสู่ทเวะสมาคม
 ในป่าพระหิมพานต์ แล้วก็แจ้งข่าวสารแก่อาพวกยักษ์
 ว่า รัตนอันประเสริฐบังเกิดขึ้นในวิมานของท่านแล้ว
 อาพวกยักษ์เมื่อได้ทราบสาร ก็มีจิตโสมนัส โดย
 สำคัญว่าเพชรรัตนอันประเสริฐบังเกิดขึ้นจริง หาได้
 ทราบว่าเป็นพุทธรัตนไม ครั้นแล้วก็หลีกออกจากท
 ทเวะสมาคม ปรบร้อนเหาะมายังวิมานของอาตมา
 ครั้นถึงก็เห็นองค์สมเด็จพระภควันตมุนี ทรงประทับ
 อยู่บนบัลลังก์ของตน ก็บังดาลดลบังเกิดโทสจริต
 คิดประทุษร้าย ก็กล่าวคำพรูสวาททั้งหลายด้วย
 ประการต่างๆ แล้วบังคับให้สมเด็จพระศาสตราจารย์
 เจ้า ออกไปเสียจากวิมาน สมเด็จพระโลกุตตมาจารย์
 ก็เสด็จออกไป มิได้ขัดขืน อาพวกยักษ์ก็เรียกให้กลับ

คืนเข้าไปอีก พระพุทธองค์เจ้าก็เสด็จกลับเข้าไป
 แต่ทำดังนี้ ๓ ครั้ง พระพุทธองค์ก็ทรงกระทำ
 ตาม ด้วยพระองค์ทรงเห็นว่า ธรรมดาคนใจพาล
 สันดานร้าย ก็ต้องทำลายเสียด้วยใจดี จึงจะชอบ
 ฉะนั้น อาฬวกยักษ์จึงคิดแต่ในใจว่า พระสมณองค์นี้
 ว่าง่ายสอนง่ายนี้นักหนา ครั้นถึงวาระค่ำ ๔ พระ
 พุทธองค์ก็ทรงนั่งเสีย มีได้กระทำตาม อาฬวกยักษ์ก็
 บันดาลโทษะ กระทำอิทธิฤทธิ์ด้วยประการต่างๆ
 ที่สุดถึงกับเปลื้องผ้าโพกพັນพระเกษา ซึ่งมีอานุภาพ
 เสมอ เหมือน กับ จักร แก้ว ของ สมเด็จพระอมรินทราบราช
 ขว้างไปหมายจะล้างพระชนมชีพ ผ้าโพกอันมีฤทธิ์
 ก็กลับไปสถิตรองพระบาท ยุคล ของสมเด็จพระพุทธพล
 สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นมหัศจรรย์ อาฬวกยักษ์ เมื่อ
 เห็นดังนั้นก็เสียพระทัย ด้วยไม่สมประสงค์ แล้วทรง
 ดำริว่า พระสมณะมีอานุภาพเป็นมหัศจรรย์นักหนา
 อย่าเลยอาตมาจะถามปัญหา ๔ ข้อ ที่ได้เรียนมาจาก
 บิดาของเรา คิดแล้วก็กล่าวว่าคุณสมณ ท่านยังจะรู้
 แลหรือปฤษา ๔ ข้อ ข้อ ๑ ว่า ทรัพย์สิ่งใดจะประ-

เสริฐในโลก ข้อ ๒ ว่า ประพฤติอย่างไรจึงจะได้สุข
 ในโลก ข้อ ๓ ว่า รสใดจะประเสริฐในโลก ข้อ ๔ ว่า
 ชีวิตใดจะอยู่ประเสริฐในโลกดังนี้ สมเด็จพระชินสี
 สัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ก็ทรงตรัสตอบอาพวก
 ยักษ์ว่า ดูกรอาพวกยักษ์ ปณฺณา ๔ ข้อของท่านนี้
 ท่านได้เรียนมาจากสำนักบิดาของท่าน บิดาของท่าน
 ได้เรียนมาจากปู่ ปู่ของท่านได้เรียนมาจากสมเด็จ
 พระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ดูกรอาพวกยักษ์ปณฺณา
 ของท่านข้อ ๑ นั้น ตถาคตรัสว่าศรัทธา คือความเชื่อ
 กรรม เชื่อผลแห่งกรรม นั้นแลเป็นทรัพย์ประเสริฐ
 ในโลก ข้อ ๒ นั้น ตถาคตรัสว่า จงรักษารมณไว
 ให้มั่น นั้นแลเป็นความสุขในโลก ข้อ ๓ นั้น ตถาคต
 ตรัสว่า รส วาจาดี นั้นแลเป็นรสประเสริฐในโลก
 ข้อ ๔ นั้นตถาคตรัสว่า ปัญญาความเห็นแจ้งนั้นแล
 เป็นชีวิตประเสริฐในโลก เมื่ออาพวกยักษ์ได้สดับ
 รับรสพระสัทธรรมเทศนาดังนั้นแล้ว จึงทูลถามต่อ
 ไปอีกว่า ๑. การที่จะข้ามโอฆะทั้ง ๔ นั้น จะข้ามได้
 ด้วยสิ่งใด ๒. จะข้ามสังสารวัฏด้วยธรรมเป็นไฉน

๓. จะดับทุกข์ด้วยอุบายอย่างไร ๔. จะทำใจให้
 ผ่องใสด้วยธรรมเป็นไฉน องค์สมเด็จพระจอมไตร
 โลกเชษฐ จึงมีพระพุทธปฏิภาตรัสว่า ดูกรอาพวกยักษ์
 การที่จะข้ามโอฆะทั้ง ๔ ในข้อ ๑ ซึ่งท่านถามนั้น
 ตถาคตตรัสว่า ให้มีศรัทธาในการให้ท่านรักษาศีล
 เจริญ เมตตา ภาวนา สดับ ตรับ ฟัง พระ สัทธรรม
 เทศนา อุตส่าห์สร้างสมไว้ให้เนื่องนิตย์ จนเต็ม
 กิจบริบูรณ์ แล้วก็ข้ามโอฆะทั้ง ๔ ได้สมประสงค์
 ข้อ ๒ นั้นตถาคตตรัสว่า ให้ตั้งอยู่ในพระอุปมาทธรรม
 คือความไม่ประมาท นั้นแลจึงจะได้ความสุขในโลก
 ข้อ ๓ นั้นตถาคตตรัสว่า ให้มีเพียรทำลายอกุศลทั้งสาม
 คือ ราคะ โทสะ โมหะ เสียให้พินาศ ด้วยบารมีญาณ
 นั้นแลเป็นเครื่องดับทุกข์ ข้อ ๔ นั้นตถาคตตรัสว่า จง
 ทำปัญญาให้เห็นแจ้งในพระไตรลักษณ์ญาณ คือพระ
 อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ว่าเป็นสภาพความจริงของ
 ธรรมคาถานั้น นั้นแลจึงจะทำใจให้ผ่องใสไพศาลได้
 สมประสงค์ เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสพระสัทธรรม
 เทศนาจบลงแล้ว อาพวกยักษ์ก็มีใจนั้นผ่องแผ้วถึงซึ่ง

พระโศดาบัตติผล^๔ เป็นพระอริยบุคคลอันประเสริฐ^๕
 ในเวลานั้นพอเป็นเวลารุ่งสว่างแจ่มแจ้งแสงพระสุริยศรี^๖
 ส่องกระจ่างฟ้า^๗ ราชบุรุษ^๘ก็นำอาลวักุมารเข้าไปเป็น^๙
 เครื่องบรรณาการของอาพวกยกษ์^{๑๐} อาพวกยกษ์รับอ้อม^{๑๑}
 เอาอาลวักุมาร^{๑๒} น้อมนำเข้าไปถวายสมเด็จพระผู้มีพระ^{๑๓}
 ภาคเจ้า^{๑๔} พระพุทธองค์ก็ทรงเหยียดพระหัตถ์^{๑๕}เบี่ยงขวา^{๑๖}
 ออกทรงรับอาลวักุมาร^{๑๗} แล้วก็โปรดประทานพระบรม^{๑๘}
 พุทธโธวาทอวยพระพรแก่อาพวักุมาร^{๑๙} ให้มีอายุยืนนาน^{๒๐}
 ประกอบไปด้วยความสุขทุกสถาน^{๒๑} ทิ้งนิราศภัยไร้โรคา^{๒๒}
 พาร^{๒๓} มั่นใจในพระรัตนตรัย^{๒๔}ว่าเป็นรัตนอันอุดม^{๒๕} และ^{๒๖}
 เป็นสรณอันเลิศ^{๒๗}ไม่มีรัตนอื่น^{๒๘} หรือสรณอื่นที่จะยิ่งกว่า^{๒๙}
 ดงน^{๓๐} แล้วพระพุทธองค์ก็ส่งอาลวักุมาร^{๓๑}ให้แก่ราชบุรุษ^{๓๒}
 ของพระเจ้าอาลวักุมาร^{๓๓}นั้นคนไป^{๓๔} ความมีชัยขององค์พระ^{๓๕}
 ชนสี่สัสมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระขันตีบารมี^{๓๖}นั้น^{๓๗} ก็บังเกิด^{๓๘}
 ศิริสวัสดิพิพัฒนามงคลอันประเสริฐ^{๓๙} แก่พุทธบริษัท^{๔๐}ทั้ง^{๔๑}
 หลายด้วยประการฉะนี้^{๔๒}

๓

๑ ในสมัยครั้งหนึ่ง สมเด็จพระผู้ทรงพระ
 ภาคเจ้า เสด็จประทับอยู่ในพระเวฬุวันมหาวิหาร
 อาศักรุงราชคฤห์มหานคร เป็นที่โคจรบิณฑบาตครั้ง
 นั้นพระเทวทัตกระทำโลหิตุบาท กลิ้งก้อนศิลาลงมาจาก
 ยอดเขา หวังว่าจะทำลายพระชนม์ชีพของสมเด็จพระ
 พุทธเจ้า เมื่อไม่สมประสงค์แล้ว จึงไปทูลพระเจ้า
 อชาตศตราชบรมกษัตริย์ ขอให้เอาสุรา ๑๖ กระออม
 กรอกช้างนาฬาคีรี แล้วให้ปล่อยไปทำร้ายสมเด็จพระ
 พุทธองค์เจ้า เมื่อเวลาเสด็จไปบิณฑบาตในเมืองราช
 คฤห์ พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์เป็นบริวาร พระเจ้า
 อชาตศตราชก็กระทำตาม ครั้นนั้นชาวพระนครทั้ง
 หลาย ก็แตกตื่นพากันไป แอบแฝงคอยดู พระปาณิหารี
 ฝ่ายพวกคฤหัสถ์ทั้งหลายก็ถนอมด้วยยินดี แล้วพากัน
 ไปคอยดูอยู่เป็นเหล่า ๆ ครั้นเวลาเช้าสมเด็จพระพุทธ
 องค์เจ้า พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์เป็นบริวารเสด็จออก
 จากพระเวฬุวันมหาวิหาร เข้าไปบิณฑบาตในเมือง
 ราชคฤห์ ฝ่ายว่านายหัตถาจารย์เมื่อได้รับรับสั่งจาก

พระเจ้าอชาตศัตรูราชแล้ว ก็เอาสุรา ๑๖ กระออมกรอก
 ช่างนาฬาคีร์ แล้วก็ปล่อยไป ช่างนั้นก็อาลวาดไล่
 แทะผู้คน และเหยาเรอนทั้งหลายหักพังลงเป็นอันมาก
 แล้วก็เล่นตรงเข้าไปยังสมเด็จพระพุทธองค์เจ้า เพื่อ
 จะกระทำร้าย พระสารบุตรเถรเจ้าเห็นดังนั้น ก็กราบ
 ทูลขอจะต่อสู้กับช่างนาฬาคีร์ พระพุทธองค์ก็ทรงห้าม
 เสีย ครั้นนั้นพระอานนทเถรเจ้า คิดจะบูชาชีวิตฉลอง
 พระคุณสมเด็จพระพุทธเจ้า ด้วยความกตัญญูกตเวที
 จึงออกไปยืนอยู่เบื้องพระพักตร์สมเด็จพระชินสีห์ เพื่อ
 ให้ช่างนาฬาคีร์ทำอาตมาแทน สมเด็จพระพุทธองค์เจ้า
 สมเด็จพระพุทธองค์เจ้าก็ทรงห้ามเสียถึงสามครั้ง พระ
 อานนทเถรเจ้าเกรงพระพุทธเดชา จึงได้หลีกออกไป
 ยืนอยู่ในที่ใกล้สมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า สมเด็จพระ
 พระมหากรุณาธิคุณเจ้า จึงทรงแผ่พระเมตตาพรหม
 วิหาร ด้วยกำลังพระเมตตาญาณอันแรงกล้า ก็บันดาล
 คลิใจช่างนาฬาคีร์ให้เสื่อมเสียพยศอันร้าย กลายเป็น
 เมตตา สมเด็จพระศาสดาก็ทรงเรียกด้วยพระสุรเสียง
 อันไพเราะเพราะพริ้งจับใจช่างนาฬาคีร์ ช่างนาฬาคีร์ก็

แล่นตรงไปในที่เฉพาะพระพักตร์พระพุทธองค์เจ้า ถึง
 แล้วก็หมอบลงแทบพระบาทยุคล เอาจวงของตนล้วง
 เข้าไปเช็ดละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระไตรโลกนาถ
 แล้ว ก็เอามาโปรย ลงเหนือ กระพอง ศรัทธา ของ อาตมา
 ด้วยความแสนโสมนัสสา ยกงวงขนถวายนันทนา โดย
 เคารพตามภาษาสัตว์ แล้วก็หมอบนั่งอยู่ณที่นั้น
 สมเด็จพระพุทธองค์เจ้าผู้ทรงสวัสดิโสภาคย์เป็นอนันต
 พระพุทธองค์ เจากทรงเหยียดพระกรเบื่องขวา ออกจาก
 กลีบจีวร งามประดุจดั่งว่าสายฟ้าอันแลบออกจากกลีบ
 วลาหก แล้วก็ทรงยกพระหัตถ์ขวาอุบกระพองศรัทธา
 ช่างนาฬาคีรี แล้วก็โปรดประทานพระบรมพุทโธวาท
 สอนให้ช่างนาฬาคีรีละพยค้อนร้ายเสียแล้ว ใจของ
 ช่างนาฬาคีรีก็ผ่องแผ้ว ตั้งมั่นอยู่ในศีล ๕ ประการ
 แล้วก็ยกวงขนจบเหนือศีรษะเกล้า ถวายนมัสการโดย
 เคารพตามภาษาสัตว์อีกครั้งหนึ่ง ฝ่ายว่ามหาชน
 ทั้งหลาย เมื่อได้เห็นพระปาฏิหาริย์เป็นมหัศจรรย์ดัง
 นั้น ก็ชวนกันเอาข้าวตอกดอกไม้อะและเครื่องหอม กับ
 ทั้งเครื่องประดับต่าง ๆ มีแก้วแหวนเงินทองเป็นต้น

เป็นอันมาก เหลือที่จะนับจะประมาณ ต่างคนก็ต่าง
 นำเข้าไปถวายนมัสการ กระทำสักการบูชาแต่องค์
 สมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า ครองนโนดเอยดเอยด
 ยัดกันเป็นโลกาหล ของทัมหาชนนำไปบูชา ณ ครองนั้น
 กองท่วมหลังช้างนาพาคร ช้างนาพาครจึงได้นำมอก
 อย่างหนึ่งว่า ช้างธนบาลแต่นั้นมา แล้วก็ถวายวันทนา
 เป็นเคารพสาม แล้วก็กลับสู่สถานของอาตมา
 ส่วนตรึงทั้งหลาย ก็ถึงซึ่งปราชัยพ่ายแพ้แล้วก็หลีกไป
 องค์พระจอมไตรสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ได้ชัชชนะด้วย
 พระเมตตากรุณา เป็นศรีสวัสดิมงคลอันประเสริฐด้วย
 ประการฉะนี้

๑ ในสมัยกาลครั้งหนึ่ง สมเด็จพระผู้ทรง
 พระภาคย์เจ้า เสด็จทรงสำราญอยู่ในพระเชตุวันมหา
 วิหาร กาลครั้งนั้นยังมีชายผู้หนึ่ง ชนทั้งหลายเรียก
 กันว่าองคุลิมาล องคุลิมาลนั้นเดิมชื่อว่า อหิงสกุมาร
 เป็นบุตร ของนาง พราหมณ์ ผู้เป็น ภรรยาของ ปุโรหิตา-
 จารย์ อาจารย์ของพระเจ้าโกศลราชบรมกษัตริย์ ซึ่ง

ผ่านสมบัติในกรุงสาวัดถัมหานคร เมื่ออหิงสกุมาร
 คลอดจากครรภ์มารดานั้น วันนั้นอาวุธทั้งหลายใน
 พระนคร ตลอดจนพระแสงของพระมหากษัตริย์ ก็
 ลุกเป็นเปลวเพลิงไปทั้งสิ้น ปุโรหิตาจารย์พิจารณา
 ดูกันว่าบุตรของอาตมานั้นจะเป็นโจร จึงเข้าไปกราบ
 ทูลพระมหากษัตริย์ ขอให้ฆ่าบุตรของตนนั้นเสีย พระ
 มหากษัตริย์ก็หายอมทำตามไม่ กลับโปรดให้เลี้ยงดู
 ไว้ ปุโรหิตก็จนใจจำเลี้ยงไว้จนใหญ่ขึ้น จึงส่งไปให้
 เรียนศิลปศาสตร์อยู่กับทิสปาโมข อาจารย์ในเมือง
 ตักศิลา อหิงสกุมารนั้นปัญญาดี เรียนศิลปศาสตร์
 ได้จนจบ หมดความรู้ของอาจารย์ ฝ่ายว่าศิษย์ทั้ง
 หลายก็คิดอิจฉา พากันไปเรียนแก่อาจารย์ ถึง ๓ ครั้ง
 ว่า อหิงสกุมารคิดจะทำร้ายอาจารย์ พอที่อาจารย์คิด
 อุบายได้อย่างหนึ่ง จึงเรียกอหิงสกุมารนั้นเข้ามา แล้ว
 บอกว่าท่านจงไปหาน้ำมนต์มาให้ได้พันทน คนละ
 หนึ่งแก้ว แล้วนำมาให้เรา เราจะบอกวิสมนต์นั้นให้
 ท่าน ทำทั้งนี้ไซ้รักเพื่อจะให้คนทั้งหลายพันทนนั้น
 คนใดคนหนึ่งฆ่าอหิงสกุมารนั้นเสีย เราก็จะได้หมด

ความวิตกในการที่จะสอนต่อไป อหิงสกุมารเมื่อได้
 ฟังคำสั่งของอาจารย์ดังนั้น ก็อ้าลาอาจารย์แล้วก็เข้า
 ไปอาศัยอยู่ในอรุณสถาน เทียวไล่พิฆาตฆ่าคนได้
 ถึง ๕๕๕ คน แล้วก็ตัดเอานิ้วเสมอองคุลี คนละองคุลี
 แล้วกรอຍเป็นประคำคล้องคอไว้ เพื่อมิให้หาย คน
 หงหลายจึงเรียกกันว่า องคุลีมาลโจร เมื่อความทราบ
 ถึงพระเจ้าโกศลบรมกษัตริย์ พระองค์ก็ตรัสสั่งให้
 อำมาตย์ผู้หนึ่ง เตรียมพลออกไปกำจัดจับองคุลีมาล
 ในวันรุ่งขึ้น ฝ่ายปุโรหิตกับภรรยา ผู้เป็นบิดามารดา
 ขององคุลีมาล จึงปรึกษากันว่า วันพรุ่งนี้นาง
 พราหมณ์ จง ออกไป นำบุตร ของตนเข้า มายัง บ้านเสีย
 ก่อนอำมาตย์นั้นจะออกไป ในคืนวันนั้นเวลาปัจจุสมัย
 สมเด็จพระอนาวรรณาณ ทรงพิจารณาเห็นอุปนิสัย
 ขององคุลีมาล จึงรีบเสด็จออกไปโปรดเสียก่อนแต่
 ในเวลาเช้า ด้วยทรงเห็นว่า ถ้ามารดาขององคุลีมาล
 ออกไปแล้ว องคุลีมาลก็จะฆ่าเสีย มรรคผลของ
 องคุลีมาลที่จะพึงได้ก็จะอาภัพไป ไร้เสียซึ่งประโยชน์
 อันใหญ่ยิ่ง เพราะเหตุฉะนั้น พระพุทธองค์เจ้าจึงได้

ริมเสด็จไปยังพนาสนทราวป่า อันเป็นที่อยู่ของ
 องคุลิมาล องคุลิมาลพอแลเห็นองค์สมเด็จพระศาสดา
 จารยก็จิต คิดแต่ในใจว่า ครั้นเราจะสำเร็จความ
 ประารถมาแล้ว คิดแล้วกลุกขึ้นจับเชิงดาบได้โดยเร็ว
 พลัน รีบจรญแล่นไล่สมเด็จพระพุทธรองค์เจ้าไป
 ประมาณทางเป็นอันไกล สมเด็จพระพุทธรองค์ก็กระทำ
 ด้วยอิทธาภิสังขาร บันดาลให้เป็นแม่น้ำขวางหน้าบ้าง
 เป็นป่าชฎบ้าง องคุลิมาลกว่าย่น้ำข้ามฟากไปบ้าง บุค
 ป่าชฎบ้าง จนเหนื่อยหอบระหวยกระหายน้ำ ก็ไม่
 ทนสมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า จึงร้องเรียกพระ
 พุทธรองค์ให้ทรงหยุด พระพุทธรองค์เจ้าก็มีพระพุท
 ธิภาตรัสตอบว่า ตถาคตหยุดแล้ว ท่านยังไม่หยุด
 องคุลิมาลได้สดับพระพุทธรภูมิกาดังนั้นก็ยิ่งโกรธ หาวา
 กล่าวมูสา องค์สมเด็จพระศาสดาก็ทรงตรัสตอบว่า
 ตถาคตถึงที่สุดแห่งชาติแล้ว ซึ่งจะมีความเกิดต่อ
 ไปอีกเป็นว่าหามีได้ เพราะฉะนั้นไซ้ตถาคตจึงตรัส
 ว่าหยุด ท่านนั้นยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร
 จะต้องได้รับทุกข์เป็นวิบากผล ที่ตนได้กระทำไว้ นั้นต่อ

ไปอีกเป็นอันมาก ตถาคตจึงตรัสว่ายังไม่หยุดด้วย
ประการฉะนี้

องคุลิมาลได้สดับรับรสพระสัทธรรมเทศนาของ
องค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จึงคิดแต่ใน
ใจว่า ท่านผู้นั้นไม่ใช่คนอื่นแล้ว คือองค์พระสีหัตถ
ราชกุมาร ซึ่งเสด็จออกจากสากยสกุลไปบรรพชา
คงได้ตรัสแก่พระปรมายิกะสัมโพธิญาณแล้ว เสด็จ
มาโปรดเพื่อ ปลดเปลื้อง มหันตโทษ ของเราเป็น แน่แท้
แล้ว คิดแล้วก็ถึงซึ่งอาวูธและประค่านวาทคล้องคอไว้
นั้นลงไปเสียในเหว แล้วก็ตรงเข้าไปถวายนมัสการ
แทบพระบาทยุคล แล้วก็ขอบรรพชาแก่องค์สมเด็จพระ
พระศาสดาจารย์เจ้า พระองค์ก็ทรงโปรดให้บรรพชา
ด้วยเอหิภิกขุ พระองคุลิมาลก็ได้สำเร็จบรรพชาเพศ
กายที่หม่นหมองนั้นก็ผ่องแผ้ว เสมือนดังโสดสร่ง
ด้วยอมฤตย์อันเย็นใส สมเด็จพระจอมไตรโลกนารถ
เจ้า ก็ทรงโปรดประทานพระสัทธรรมเทศนา พอจบ
ลงองคุลิมาลก็ได้สำเร็จพระอรหัตตผล พร้อมด้วย
พระปณิธิสัมภิตาญาณ ความชนะของสมเด็จพระศาสดา

จารย์ ด้วยอิทธาภิสังขารเป็นมหัศจรรย์ สรรพสวัสดิ
ศรมังคลาการทั้งหลายนั้น ก็บังเกิดด้วยประการฉะนี้

๕

๑ ในสมัยหนึ่ง องค์พระชินสีห์สัมมาสัมพุทธ
เจ้า พระองค์ทรงประทับสำราญอยู่ในพระเชตุวัน
มหาวิหาร ครั้นนั้นนางจิณฺณมานวิกา ซึ่งเป็นพวก
ฝ่ายตรีถ เมื่อพวก ตรีถเส้อม จากลาภ ลงก็มีจิต
คิดอธิษฐานสมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า จึงบังคับ
ใช้ให้นางจิณฺณมานวิกา ซึ่งเป็นหญิงรูปงามและมี
มารยาทเป็นอันดี ให้ไปทำเลห์เพโทบาย ดู
ประหนึ่งว่าได้ร่วมสามัคคี สมักร สักวาส กับ ด้วย พระ
พุทธองค์เจ้าฉะฉนั้น นางจิณฺณมานวิการับคำแล้ว ครั้น
ถึงเวลาเย็น ก็ถือเอาดอกไม้เดินเข้าไปในพระเชตุวัน
มหาวิหาร ไครพบทักถามก็ตอบเป็นอุบายให้ฉงน ครั้น
แล้วก็ซ่อนตนเร้นอยู่ในพระเชตุพนจนเวลาค่ำ แล้ว
ก็ลอบกลับออกมา พอเวลาจวนปัจจุสมัยจะใกล้รุ่งก็
ลอบกลับเข้าไปในพระเชตุพนนั้นอีก แต่พอรุ่งสาง
สว่างแจ้งกระจ่างตาแล้ว ก็ทำเป็นเดินเสยผมกลับออก

มา ใครทักถามก็กล่าวคำมุสาเสแสร้งมารยาไปด้วย
 ประการต่าง ๆ ครั้นกาลต่อ ๆ มากก็กระทำมารยาเอาผ้า
 พันท้องของตนให้โตขึ้นทีละน้อย ๆ ภายหลังเอาไม้
 ท่อนมาทำให้แนบกับอุทร แล้วเอาเชือกผูกไว้ให้มัน
 เ็นสี่สายกระทำให้มันแนบกับท้องของอาตมา แล้ว
 ก็เอาผ้าปกปิดไว้มิให้ปรากฏ ดูประหนึ่งว่ามีครรภ์
 ค่อยกระทำให้มันเจริญขึ้นทีละน้อย ๆ จนถึง
 เก้าเดือนเศษ วันหนึ่งสมเด็จพระโลกเชษฐาธิราช
 สัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงประทับอยู่บนบัลลังก์วิมาน
 ในโรงธรรมสภา โปรดประทานพระสังฆกรรมเทศนา
 แก่พุทธบริษัททั้ง ๔ คือ พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก
 อุบาสิกา นางฉันทมาณวิกาเดินเข้าไปยืนอยู่ตรงพระ
 พักตร์สมเด็จพระพุทธองค์เจ้า แล้วก็กล่าววาจาว่า
 ครรภ์ของข้าพเจ้าแก่จนจะคลอดอยู่แล้ว ทำไมจึงยัง
 ไม่หาที่จะคลอดบุตรให้แก่ข้าพเจ้าเล่า ท่านควรจะ
 บอกแก่พระเจ้าบิณฑิโกศล หรือว่าอนาถบิณฑิก
 มหาเศรษฐี หรือพระวิสาขาทำไมบอก มัวแต่มานั่ง
 ตรัสเทศนาอยู่ดังนี้ สมเด็จพระชินสีห์สัมมาสัมพุทธเจ้า

พระองค์จึงมีพุทธภูฏาตรัสตอบว่า คุณนางจิณฺจมาณ
 วิกา ความจริงเท่านั้นนั้นใด ใครจะหยั่งรู้หยั่งเห็น
 ด้วยไม่ได้ นอกจากเราทั้งสองจะรู้กันเท่านั้น ตรัส
 ดั่งนั้นแล้วพระพุทธองค์เจ้าก็ทรงพระสงบระงับอยู่ด้วย
 พระสมาธิคุณ ด้วยเดชะพระบารมี องค์พระชินสี
 สัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐเลิศโลก
 ไม่มีพระคุณอื่นจะยิ่งกว่า ก็บันดาลให้สายเชือกมารยา
 ที่ผูกท่อนไม้ ทาบอุทรของนางจิณฺจมาณวิกานั้นขาด
 ออกพร้อมกันทั้ง ๔ เส้น เป็นมหัศจรรย์ ท่อนไม้
 มารยานนั้นก็ตกลงมาเห็นประจักษ์แก่ตามหาชนในทันที
 ประจักษ์ว่ามีมุสิกะตัวน้อยทั้ง ๔ เข้าไปกัดสายเชือก
 ให้ขาดตกลงพร้อมกันฉะนั้น ขณะนั้นสมเด็จพระ
 อมรินทราธิราชกับท้าวจาทุมหาราชทั้ง ๔ ก็มีอาภุที่จะนั่ง
 อยู่ได้ ก็พากันรับมะนิมมะนาไปถวายนมัสการสมเด็จพระ
 พระพิชิตมารโมลีโลก ในที่ประชุมพุทธบริษัททั้ง ๔
 ณ โรงธรรมสภา เสมือนประจักษ์ว่าจะไปแสดงพระ
 องค์เป็นเทวพยานฉะนั้น ฝ่ายวามหาชนทั้งหลาย
 เมื่อได้เห็นมารยาของนางจิณฺจมาณวิกาดังนั้น ก็ชวน

กันปริภาษาด้วยถ้อยคำอันหยาบช้าต่างๆ บางคนก็
 ประหารด้วยมือ บางคนก็ประหารด้วยไม้ ให้นาง
 จัญจมาณวิกาได้รับทุกขเวทนาถึงสาหัส แล้วก็ไสคอ
 ขจัดให้ออกไปนอกพระเชตุวันมหาวิหาร นาง
 จัญจมาณวิกา ก็เดินปริเทวนาการออกไปนอกพระ
 เชตุพน พอพ้นคลองพระเนตรสมเด็จพระมหากรุณา
 ธิคุณเจ้าแล้ว พระธรรมก็ให้ช่องสุบเอนางจัญจมาณ
 วิกาไปยังอะเวจมหานรกนั้นโดยทันที สมเด็จพระชินสี
 ษทรงพระภาคย์เจ้า ก็ได้ชัชชานะแก่นางจัญจมาณวิกา
 ด้วยพระสมาธิคุณ เป็นอดุลยมงคลอันประเสริฐด้วย
 ประการฉะนี้

๖
 ๑ ในสมัยครั้งหนึ่ง สมเด็จพระศาสดาจารย์
 เจ้า พระพุทธองค์ทรงประทับสำราญพระทัยอยู่ในป่า
 มหาวันใกล้เมืองไพศาล กาลครั้งนั้นมุนีครนถสอง
 สามภรรยาเป็นผู้ฉลาด เทียวกล่าวปัญหาโต้ตอบกัน
 ไปตามชนบทน้อยใหญ่ จนถึงเมืองไพศาล พระยา
 ลจฉวาทงหลายหารอยนับถือ ตั้งนิครนถทั้งสองนั้นไว้

ในที่เป็นอาจารย์ของกษัตริย์ลจฉว จันหมรี ๕๔
บุตรหญิง ๔ ชาย ๑ หญิง ๑ นนชอนางสัจจา ที่ ๒ ชอ
นางโลมา ที่ ๓ ชอนางปธารา ที่ ๔ ชอนางสัววัตตกา
ที่ ๕ เป็นชายชอสัจจกะนิครนถ นางทั้ง ๔ นั้นได้เรียน
มนต์และปัญหาจากบิดามารดาของตน คนละ ๕๐๐ บท
บิดามารดาทั้งสองจึงสั่งว่า ถ้าชายใดแก้ปัญหาคิด
เจ้าจงยอมเป็นภรรยาของชายนั้น หรือว่าบรรพชิตใด
แก้ปัญหาคิดเจ้าได้ ก็จงบวชอยู่ในสำนักบรรพชิตนั้น
เถิด นางทั้ง ๔ รับคำบิดามารดาทั้งสองแล้ว ก็ถือเพศ
เป็นนางปริพาชกมอดอกกิ่งหว้า แล้วก็เที่ยวไปกล่าว
ปัญหาของตน ๆ ตามชนบทน้อยใหญ่ ก็ไม่มีผู้ใดที่จะ
แก้ปัญหาคิดนางปริพาชกทั้ง ๔ นั้นได้ ชนทั้งหลายจึง
เรียกกันว่า นางชมพูปริพาชก ๆ ก็เที่ยวไปจนถึงเมือง
สาวัตถิ ครั้นนั้นพระสารีบุตรเถระเจ้า อาศัยอยู่ในพระ
เชตวันมหาวิหาร ได้ทราบนางปริพาชกทั้ง ๔ ให้
ปราศัยแล้ว ก็ส่งไปให้บวชอยู่ในสำนักนางภิกษุณี
นางทั้ง ๔ ก็ได้สำเร็จพระอรหัตตผล เป็นพระอริยบุคคล
ในพระพุทธศาสนา

ฝ่ายสัจจกนิครนถ์ผู้นองนั้น เป็นผู้ฉลาดได้
เรียนมนต์ และปัญหาจากบิดามารดาของตนจนจบครบ
๕๐๐ บท แล้วก็เที่ยวกล่าววาทกับมหาชนทั้งหลาย
มหาชนทั้งหลาย ก็ไม่สามารถจะตอบวาทของสัจจกะ
นิครนถ์นั้นได้ จนพระยาลิขฉวีและเศรษฐีคฤหบดี
ทั้งหลายนับถือ ต่างก็ส่งบุตรของตน ๆ ไปให้เล่าเรียน
อยู่ในสำนักสัจจกนิครนถ์ พระยาลิขฉวีทั้งหลาย ๕๐๐
ก็ตั้งใจให้สัจจกนิครนถ์ไว้ในที่เป็นอาจารย์ สัจจกะ
นิครนถ์ก็มีใจกำเริบจิตคิดว่า ความรู้ของอาตมานั้น
มากมายยิ่งนักหนา ที่ไหนท้องของอาตมาจะทนทาน
ความรู้นั้นได้ ก็จะต้องพังทะลายไป เมื่อคิดฉะนั้นแล้ว
ก็เอาเหล็กพดรดท้องของอาตมาเข้าไว้ เพื่อมิให้แตก
แล้วก็พาบริวารทั้งหลาย เที่ยวกล่าวปัญหาไปในที่
สมาคมต่าง ๆ วันหนึ่งสัจจกนิครนถ์ไปพบพระอัสสชิ
เถรเจ้าก็ถามปัญหา พระผู้เป็นเจ้าจะวิสัชนาและแสดง
พระธรรมเทศนาสักเท่าใด ๆ ก็ไม่อาจให้สัจจกนิครนถ์
เลื่อมใสได้ ด้วยสัจจกนิครนถ์นั้นเป็นพุทธเวไนย พระ
ผู้เป็นเจ้าจึงได้นำตัวไป เพื่อจะให้เฝ้าพระพุทธองค์

เจ้า แต่ให้พักรออยู่คนหนึ่งก่อน ครึ่งนั้นสมเด็จพระ
 จินวรประทับอยู่ในป่ามหาวันใกล้เมืองไพศาล พระ
 พุทธองค์ทรงทราบอุปนิสัยของสัจจกนิครนถ์ว่า ต่อ
 ไปจะได้บรรพชาอยู่ในสำนักพระโมคคัลลิตตีสเถรเจ้า
 ในเมื่อพระพุทธศาสนาไปตั้งอยู่ในลังกาทวีปนั้น พอ
 รุ่งเช้าพระพุทธองค์เจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ เสด็จ
 เข้าไปทรงบิณฑบาตในเมืองไพศาล ได้ภัตตาหารพอ
 ควรแล้ว ก็เสด็จกลับไปประทับอยู่ที่ไตรมไม้ในป่า
 มหาวัน สัจจกนิครนถ์กับบริวารทั้งหลายนั้นก็เข้าไป
 เฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วก็นั่งอยู่ในที่ควร
 ส่วนข้างหนึ่ง มือสับนิ้วจะได้ยกขนถวายนมัสการก็หา
 มิได้ ครั้นแล้วก็ทูลถามปัญหาต่าง ๆ ตามที่ตนได้เรียน
 มาทั้ง ๕๐๐ บท หมดทุกข้อสมเด็จพระศาสดาทรงแก้
 ปัญหาของสัจจกนิครนถ์จนสิ้น ๕๐๐ บท แล้วสมเด็จพระ
 พระบรมสฤตก็ทรงตรัสพระสัทธรรมเทศนา โดยเอนก
 ประการจบลงแล้ว สัจจกนิครนถ์ก็มีใจนั้นผ่องแผ้ว
 เลื่อมใสในพระสัทธรรมเทศนาขององค์พระศาสดาสม
 มาสัมพุทธเจ้า แล้วก็ยกกระประณมเหนือศรีเกล้า

ถวายนมัสการแทบพระบาทยุคล แสดงตนเป็นอุบาสก
 ในพระพุทธศาสนา แล้วก็กราบทูลอาราธนาสมเด็จพระ
 พระทศพลกับพระภิกษุสงฆ์ ให้ไปรับบิณฑบาตที่
 อารามของตนในวันรุ่งขึ้น ความมีชัยของสมเด็จพระ
 ศาสตราสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยพระปัญญาบารมี นั้นเป็น
 มหัศจรรย์ มหาชัยมงคลอันประเสริฐด้วยประการฉะนี้

๓
 ๑ ในสมัยครั้งหนึ่ง สมเด็จพระนราศกษากย
 มุนี พระพุทธองค์ทรงประทับสำราญพระทัยในพระ
 เชตุพนมหาวิหาร พระพุทธองค์เจ้าทรงทราบพระญาณ
 เห็นอุปนิสัยของนนโทปนันทนาคราชว่า เป็นคู่ทรمان
 กับพระโมคคัลลาน วันนั้นอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐี
 ไปอาราธนาสมเด็จพระมหากรุณาภิรมย์กับพระภิกษุสงฆ์ ให้
 ไปรับบิณฑบาตที่บ้านในวันรุ่งขึ้น ครั้นเวลาได้อรุณ
 รุ่งแจ้ง แสงพระสุริยศรีส่องสว่างฟ้า สมเด็จพระ
 ศาสตราจึงมีพระพุทธฎีกา ตรัสสั่งพระอานนท์เถระเจ้าให้
 เผด็จสงฆ์ ว่าพระพุทธองค์จะเสด็จไปเทวโลก พระ
 ภิกษุสงฆ์ทั้งหลายรับพระพุทธฎีกาแล้ว ก็มาประชุม

พร้อมกัน พระสารบุตรเถรเจ้าก็พาบริวารมาประดิษฐาน
 อยู่ ณ เบื้องขวาสมเด็จพระศาสดา พระโมคคัลลาน
 เถรเจ้าก็พาบริวารประดิษฐานอยู่ ณ เบื้องซ้าย พระ
 อัญญาโคณฑัญญเถรเจ้า ก็พาบริวารมาประดิษฐานอยู่
 รอบพระพุทธองค์เจ้า ล้วนแต่พระอรหันต์ทุก ๆ พระ
 องค์ เพื่อจะตามสมเด็จพระผู้ทรงสวัสดิภาคเจ้า พระ
 พระพุทธองค์ทรงเปล่งพระรัศมี ๖ ประการ ให้สว่างไป
 ในทิศานุทิศ แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงบันดาลพระ
 อิทธิภิสั่งขารเหาะไปในนภาลิยประเทศเวหา แล้วก็
 ทรงพระอริยฐานว่า ขอให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
 ได้เห็นพระองค์กับทั้งพระภิกษุสงฆ์ครั้งนั้น สมเด็จพระ
 ชินสีกข์บิณฑุพระพักตร์สู่เทวโลกสถาน ในกาลครั้งนั้น
 พระยานันโทปนันทนาคร ผู้มีมหิทธิฤทธิ์ถือผิวดาเป็น
 ชอบ เวลานั้นกำลังจะเสวยพระกระยาหารแซ่ไขยบาล
 ชงนางนาคกลียาทั้งหลายจัดไว้ถวาย พระยานันโท
 ปนันทนาคร แลเห็นพระพุทธองค์กับพระภิกษุสงฆ์เหาะ
 มา ก็ทรงพระพิโรธไม่ยอมให้สมเด็จพระพุทธองค์กับ
 ทั้งพระภิกษุสงฆ์นั้นเหาะข้ามศีรษะของตนไป จึงรับ

พาบรืวารไปสู่เชิงเขาพระสีเนรราช แล้วก็นิรมิตรกาย
 ของอาตมาให้ใหญ่ยาว เอาขนดหางรัดเข้าเชิงเขาพระ
 สีเนรราชไว้ได้ ๗ รอบ แล้วก็เลิกพังพานขึ้นปกปิด
 เทวสถานดาวตงสัพพพณนเสียมให้เห็น แล้วก็นับดาล
 ให้เป็นเมฆหมอกมคตทวทงจกรวาท ครึ่งนั้นพระภักทิ
 ยะเถรเจ้ากับทงพระอรหันตทงหลาย ก็กราบทูลขอ
 พระอนุญาตจะไปผจญกับด้วยพระยานาค สมเด็จพระ
 ฌมพระภาคเจ้าก็ตรัสห้าม ฝ่ายพระโมคคัลลานก็กราบ
 ทูลขอไปทรมาน องค์พระโลกุตตมาจารย์ก็ทรงพระ
 อนุญาต พระโมคคัลลาเถรเจ้าก็ถวายนมัสการลาไป
 ทรมานพระยานันโทปนันทนาคด้วยมหัทธิฤทธิ์ พระยา
 นันโทปนันทนาคก็หมดพิษ แพ้แก่พระเถรานุภาพ
 แล้วนิรมิตรกายเป็นมานพเข้าไปถวายนมัสการ ขอเอา
 คุณพระรัตนตรัยเป็นทพจนตลอดชีวิต พระโมค
 คัลลานเถรเจ้า ก็ให้โอวาทแก่พระยานันโทปนันทนาค
 แล้วก็พามาเฝ้าถวายนมัสการสมเด็จพระพิชิตมารสัมมา
 สัมพุทธเจ้า ๆ ก็โปรดประทานพระบรมพุทโธวาท แล้ว
 พระพุทธองค์เจ้า ก็พาสังฆบริวารกลับมายังบ้านอนาค

บิณฑิกมหาเศรษฐี ๆ ก็กราบทูลถาม พระพุทธองค์ก็
 ทรงเล่าความนั้นให้ทราบ ความชนะขององค์สมเด็จพระ
 พระศาสดาด้วยพระอิทธิบาทสังขาร เป็นรัตนมังคลา
 การอันประเสริฐด้วยประการฉะนี้

๘
 ๑ ในสมัยครั้งหนึ่ง สมเด็จพระพุทธองค์เจ้า
 เสด็จประทับอยู่ใต้ร่มรังใหญ่ในป่าสุกะตะวัน พระ
 พุทธองค์ ทรงทราบอุปนิสัยของผกาพรหม ที่อยู่
 ในชั้นอาภัสสรพรหมโลก มีทณฺฐิผดถิว่าตนเป็น
 ใหญ่ ไม่มีใครจะเสมอด้วยพระญาณของพระองค์
 ดั่งนั้นแล้ว สมเด็จพระพุทธองค์เจ้าก็เสด็จไปยัง
 อาภัสสรพรหมภูมิสถาน ซึ่งเป็นทิศตของผกาพรหม
 ผกาพรหมได้เห็นสมเด็จพระพุทธองค์เสด็จไป ก็เข้า
 ไปสู่ที่ใกล้สมเด็จพระศาสดาจารย์ แล้วก็กล่าวปฏิ-
 สันถารไต่ถามถึงการปฏิบัติและปัญหาต่าง ๆ แก่พระผู้
 มีพระภาคย์เจ้า พระพุทธองค์ก็โปรดประทานพระสัท-
 ธรรมเทศนาข้อวัตรปฏิบัติและแก้ปัญหา ของผกาพรหม
 ตามที่ทูลถามนั้นทุก ๆ ข้อจนตลอดไป ผกาพรหมมิได้

ทราบว่าการจุติปฏิสนธิของคนนั้นเป็นไฉน ครั้นเมื่อ
 ได้ พังพระสัทธรรมเทศนา ของสมเด็จพระจอมไตรโลก
 นารถด้วยประการต่าง ๆ ว่าบรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลาย
 เมื่อจุติลงด้วยชนกกรรมอันใด ก็ถือเอากรรมอันนั้น
 ไปปฏิสนธิ^๕ ที่จะได้แตกต่างกรรมกันนั้นห้ามมิได้ ฉะนั้น
 ไฉน^{๕๔} เช่นสัตว์จุติลงด้วยทุติยฌาน ก็ถือเอาทุติยฌาน
 นั้น เป็น ชนกรรมนำไป ปฏิสนธิใน ทุติย ฌานภูมิ พรหม
 เหมือนดังผกาพรหมฉะนั้น สัตว์เหล่าใดมีปัญญาเห็น
 แจ่มในพระไตรลักษณ์ญาณ เป็นสมจเฉตปหาน ก็มี
 สัตถอนอรรถาทุฏฐิเห็นลงว่า โลกเป็นของศุณฺยอยู่เป็น
 นิตยตังนแล้ว สัตว์นั้นก็ไม่มีโลกหน้าอีก การที่จะ
 พ้นจากโลก ข้ามโอฆะได้นั้นก็พ้นได้ด้วยบารมที่
 สร้าง สมอบรรมา เป็นเอนกชาติจนเต็มบริบูรณ์ได้ บก
 พร่อง จึงถึงช่องแห่งที่สุดได้ ถ้าแม้ว่ายังขาดอยู่สัก
 วนาหนึ่งแล้วแบ่งเสียพินหน ก็มีอาจจะยกตนให้
 พ้นจากโลกได้ ถึงจะทะเยอทะยานประการใดก็ไม่
 สมประสงค์ ไม่เหมือนดังคนหลงทกล่าว่า เมื่อตน
 จวนจะถึงที่สุดแห่งกาลแล้ว ก็จะปลดภาระของตน

เสียให้สน แล้วก็จะหยิบเอาสิ่งทสนชาติสนภพนนมา
เป็นอารมณ์ เสมอเหมือนดังหยิบขนมมาใส่โอษฐ์
แล้วและกลืนได้อย่างคล่องคอฉะนั้น เมื่อผูกพรหม
ได้ฟังพระสัทธรรมเทศนาขององค์พระศาสดาถึงเพียงนี้
แล้ว ก็ยังไม่ละทิฐิอันผิดของตนได้ องค์สมเด็จพระ
จอมไตรจึงมีพระพุทธภูภาษว่า ดูกรผูกพรหม
ท่าน นัยงมาหลงด้วยเล่ห์หลมแห่ง ตัณหา ถือ กันว่าไม่มี
ใครเสมออยู่ฉะนั้นแล้ว ตถาคตกับท่านจะผลัดกันหา
ทชอนเรณุกาบังกาย ถ้าผู้ใดจับได้ไล่ตามพบ ผู้นั้นก็
มีชัยชนะนะ ถ้าผู้ใดตามหาไม่พบปะ ผู้นั้นก็ถึงแก่ปรา
ชัยฉะนั้น ท่านยังจะเห็นเป็นไหน เมื่อผูกพรหมได้
ทราบพระพุทธภูภาษฉะนั้น ก็มีความเกษมสันตเป็นที่ย
คิดว่ากรณพระสมณจะปราชัยแก่เราแล้ว คิดแล้วก็
รบบพระพุทธภูภาษว่า สาร สาร สาร แล้ว ผกา
พรหมก็รีบออกไปเที่ยวหาทชอนเรณุกาบังกายในภูมิทั้ง
หลายสามพิภพ องค์สมเด็จพระนราศภักจับได้ผูก
พรหมก็สนใจด้วยหมดที่จะชอน จึงอนุญาตให้องค์
สมเด็จพระชินวรไปชอนบ้าง สมเด็จพระศาสดาก็

ทรงกระทำพระปาฏิหาริย์เสด็จเหาะไป ลอยอยู่ใน ท่าม
 กลางแห่งพรหมทั้งหลาย แสดงพระกายของพระพุทธ
 องค์ให้ดำรงอยู่นอกภพทั้งสาม แล้วก็ทรงตรัสธรรม
 เทศนาด้วยพระสรเสียงอันไพเราะตระหนักรู้ แต่ไม่
 เห็นพระองค์นั้นว่าสถิตอยู่ ณ ที่ใด ด้วยเป็นการพ้น
 วิสัยของฌกภาพรหมที่ยังดำรงตนอยู่ในสามภพ จึงมิได้
 เห็นองค์พระนราศกวาสถิตอยู่ ณ ที่ใด ฌกภาพรหมก็มี
 จิตเลื่อมใสในพระมหากรุณาธิคุณ จึงยกพระหัตถ์
 ทั้ง สอง ขัน ประ นม ถวายนมัส การ พระ บาท ยุคล ของ
 สมเด็จพระพิชิตมารสัมพุทธเจ้า แล้วก็อาราธนาสมเด็จพระ
 พระศาสดาให้แสดงพระสัทธรรมเทศนาถึงการจตุติ และ
 ปฏิสนธิของชนที่ตนมิได้ทราบ สมเด็จพระพุทธองค์
 เจ้า ก็ นำ เอาอดีตนิทาน ของ ฌกภาพรหมมา ตรัสพระ สัท
 ธรรมเทศนา ฌกภาพรหมก็ระลึกได้ตามพระพุทธฎีกา
 นั้นทุกประการ ฌกภาพรหมก็มีใจเกษมसानตชนบาน
 ประคองดวงดวงแก้วอันบริสุทธิ์หลุดพ้นจากทิฏฐิของตน
 ทถอผดนั้นเสียได้ด้วยย่นดแล้ว ก็ถวายอัญชลีประนม
 น้อมนมัสการแด่สมเด็จพระพิชิตมารโมลีโลก กล่าว

สรรเสริญ พระพุทธคุณ เป็น เอก ประ การสม เ็จพระ
 ศาสตราจารย์ก็ได้ชัยชนะด้วยพระญาณบารมี เตะ
 ความชนะน กับบังเกิดมงคลวิธทุกสถานด้วยประการ
 ณะน

๑ ในที่สุดแห่งพาหุณ พระอรรถกถาจารย์
 เจ้ากล่าวอานิสงส์ผลไว้ว่า นรชนชายหญิงเหล่าใดมี
 ความ อุตสาหะ เจริญ พระพุทธ ชัยมงคลคาถาทังแปดบท
 ได้เสมอไปทุกเช้าเย็น นรชนชาติเหล่านั้นก็จะขจัด
 เสียซึ่งภยันตรายทั้งหลายให้พินาศไป มิให้มาพ้อง
 พานได้ แล้วก็บังเกิดสรรพศิริสวัสดิ พิพัฒนามงคล
 อัญญะวิบุลยผลสมบัติทุกประการ จะมีแต่ความเกษม
 สานตออยู่ทุกเมื่อ ด้วยเดชพระบารมีองค์สมเด็จพระ
 ชินสสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นก็ด้วยประการณะน ๆ

พระพุทธปฏิมากร
ปางทรมานมารทั้ง ๘ ในพาทุง

บทที่ ๑ ทรมานพระยามาราคิราษ

พระนั่งสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระ
เพลลา พระหัตถ์ขวาเหยียดออกไปวางบน
พระเพลลาขวา ชนพระหัตถ์ลงไปยังพระ
ธรณี พระหนึ่งว่าจะเรียกให้เป็นพยาน
โดยโวหารเรียกว่า พระมารวิชัยมีรูปนาง
พระธรณีบิดนาในมวยผมที่ฐาน

บทที่ ๒ พระนั่งขัดสมาธิบนบัลลังก์ของอาฬวกยักษ์
เหยียดพระกรเบื้องขวา แบพระหัตถ์รับ
อาฬวกุมาร มีรูปอาฬวกยักษ์ อุ่มอาฬวกุมาร
น้อมเข้าไปถวายอยู่ที่ฐาน

บทที่ ๓ ทรมานช้างนาฬาคีรี

พระยืน เหยียด พระหัตถ์ เบื้อง ขวาลบ กระ
พองศรียะช้างนาฬาคีรี (ธนบาล) มีรูปช้าง
นาฬาคีรีหมอบยกวงแขนจบเหนือเศียร

บทที่ ๔ ธรรมเนียมองคฺลิมาล

พระยํนยคพระหัดถวากวัก เรยค เอหิ ภิกขุ
มรุปพระองคฺลิมาลนํคูกเข้าประนมมือ

บทที่ ๕ ธรรมเนียมจัญจมาณวิกา

พระนํงขัดสมาธิบนธรรมาอาศนํ มรุปพระ
อินทร ๑ ท้าวจาตุมหาราช ๔ รวม ๕ จะนํง
หรอยนํกได้ประนมมือ กับมรุปหนู ๘ ตัวอยู่
ทหน้าท้าวจาตุมหาราชทง ๔ จะทำติดกับ
ธรรมาอาศนํก็ได้

บทที่ ๖ ธรรมเนียมสัจจกนิครนถ

พระนํงขัดสมาธิ ยกพระหัดถวาขึ้นประ
ทานพร มรุปพราหมณสัจจกนิครนถนํง
ประนมมือ

บทที่ ๗ ธรรมเนียมพระยานันโทปนันทนาค

พระนํงขัดสมาธิบนเมฆ มีฐานรอง มรุป
พระยานันโทปนันทนาค ประนมมือตัว
อย่างนาคอินเดย มีกายท่อนบนเพียงเอว
เป็นมนุษย์ ท่อนล่างเป็นงู

บทที่ ๘ ธรรมชาติภาพพรหม

พระนั่งขัดสมาธิอยู่บนอากาศ หรือบนเศียร
 ผกาพรหม มีรูปผกาพรหม ๔ พักตร์ประนม
 มือ นิ่งหรือนกใด (เหมือนอย่างพระ
 ประเมศวร)

